

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Кафедра туризму, соціально-економічної географії та краєзнавства

"Затверджую"
Завідувач кафедри
_____ 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

**з економічної і соціальної географії України
для здобувачів вищої освіти**

Ступінь вищої освіти бакалавр
(бакалавр/магістр)

Галузь знань 01 Освіта
(шифр і назва галузі)

Спеціальність: 014.07 Середня освіта (Географія)
(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма: Середня освіта. Географія. Біологія» зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія), «Середня освіта. Географія. Фізична культура» зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія), «Середня освіта. Іноземна мова (англійська)» зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія)

Мелітополь, 2019

Розробник:

Іванова В.М. – старший викладач кафедри туризму, соціально-економічної географії та краєзнавства

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол №1 від 02.09.2019

Робоча програма навчальної практики “З економічної і соціальної географії України” складена відповідно до освітньої програми підготовки бакалаврів : Середня освіта. Географія. Біологія» зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія), «Середня освіта. Географія. Фізична культура» зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія), «Середня освіта. Іноземна мова (англійська)» зі спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія)

1. Мета практики:

- закріпити і поглибити знання з дисципліни «Економічна і соціальна географія України;
- ознайомити студентів з суспільно-географічним комплексом території району дослідження;
- набути навички дослідження населеного пункту, окремого підприємства, виробничої і соціальної інфраструктури, транспортного комплексу, геополітичної, гео економічної ситуації, проблем території;
- оволодіти методикою польових суспільно-географічних досліджень та камерального опрацювання зібраного матеріалу;
- зібрання та опрацювання фактичного матеріалу, його узагальнення, набуття навичок аналітично-конструктивного опрацювання та самостійного дослідження;
- відображення результатів дослідження у формі письмового звіту, графічних, картографічних та фото матеріалів.

2. Перелік програмних компетентностей, які набуваються під час практики:

Загальні компетентності:

- Знання та розуміння предметної області та розуміння професії. Свідоме та цілісне осмислення мети та задач свого професійного росту та розвитку.
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Поглиблення рівня особистої освіти за рахунок поширення інформаційного поля, залучення до особистої освіти сучасних професійних технологій міжнародного рівня.

Фахові компетентності:

- Володіти базовими загальними знаннями, а саме: знання з природничих і суспільних наук.
- Здатність застосовувати знання на практиці. Використовувати

фонову інформацію, інформаційно-пошукові навички, інформаційні технології для рішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності.

- Здатність використовувати знання, уміння й навички в галузі географії, теоретичного освоєння загальнопрофесійних дисциплін і рішення практичних завдань.

2. Заплановані результати навчання:

- Знати сутність базових понять і термінів;

- Застосовувати різні джерела інформацію для розширення світогляду з подальшим застосуванням на практиці;

- Оцінювати компоненти природи;

- Використовувати методи і принципи географічних прогнозів;

- Визначати типологічні риси регіонів різного рівня та ієрархії;

- Знаходити необхідні географічні відомості в довідниках, енциклопедіях, монографіях та джерелах географічної інформації і вміти застосовувати відомості про охорону довкілля; вміти пояснювати зв'язок між компонентами природного середовища вміти пояснювати вплив природних умов на господарську діяльність людини.

3. Бази проходження практики.

Таблиця 1

№	База практики	№ договору/угоди, дата укладання	Дата закінчення терміну дії договору/угоди
1.	ГО «Запорізький обласний відділ спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні»	21.04.2016 р.	
2.	Приазовський національний природний парк	21.04.2018 р.	21.04.2020 р.

3.	КП «Мелітопольський міський парк культури і відпочинку імені Горького» Мелітопольської ради Запорізької області	№ 15/36 – 37 22.02.2018 р.	22.02.2020 р.
4.	Мелітопольський міський краєзнавчий музей	№ 10/48 – 19 від 18.04.2018 р.	01.05.2023 р.

5. Зміст практики

5.1. Опис навчальної практики

Таблиця 2

Найменування показників	Ступінь вищої освіти, галузь знань, спеціальність, спеціалізація	Характеристика практики
Кредитів: 1 Загальна кількість годин - 30 Тижневих годин – 30	Ступінь вищої освіти - бакалавр Галузь знань 01 Освіта Спеціальність – 014.07 Середня освіта (Географія)	Назва практики: «Навчальна практика з економічної і соціальної географії України» Семестр: 8 Термін проходження практики: згідно графіку проведення практик на факультеті Вид контролю: враховується при загальному підсумку балів на іспиті з дисципліни (є складовою інтегрованої навчальної дисципліни)

БЛОК 1. Соціально-економічна географія України.

Змістовий модуль 1. Економічна географія.

Тема 1. Політико-географічні особливості України.

Українська державна територія та етнічні землі. Політико-географічне положення. Політико-географічний устрій. Політико-географічна регіоналізація. Геополітичні доктрини.

Тема 2. Економічна географія України.

Особливості розвитку та структури господарства. Природно - ресурсний потенціал. Лісовиробничий комплекс. Машинобудівний комплекс. Металургійний комплекс. Паливно-енергетичний комплекс. Транспортний комплекс. Агро-промисловий комплекс.

Змістовий модуль 2. Соціальна географія.

Тема 3. Соціальна географія України.

Соціальна інфраструктура. Культурно-освітній комплекс. Соціально-побутовий комплекс. Рекреаційний комплекс. Географія релігії. Науковий комплекс. Медичний комплекс. Еколого-туристичний комплекс.

Тема 4. Соціально - економічне районування України.

Основи соціально-економічного районування. Центральний район. Західний район. Північно-східний район. Центрально-східний район. Східний район. Південний район.

3.1. Індивідуальні завдання:

1. Розробка програми і змісту відвідування промислового об'єкту (особливості історичних і сучасних умов його діяльності, вплив його на економічний стан, навколишнє середовище).

2. Розробка програми і змісту екскурсії до природоохороного об'єкту.

3. Соціально-економічні і економіко-географічні відмінності на території району, області, регіону та взаємозв'язок з особливостями природних комплексів та шляхи їх господарського використання.

4. Спеціалізація господарства виділених регіонів, у зв'язку з оточуючим середовищем.

5. Основні шляхи раціонального використання природи, розвитку промисловості, транспорту, сільського господарства та соціальної сфери.

6. Удосконалення системи розселення населення, розвиток сфери обслуговування.

Необхідно розкрити наступні питання:

- вивчення окремих об'єктів (місто, селище, підприємство, комбінат, фірма, порт, електростанція, транспортний вузол, ТПК, ПТК тощо);

- загальні дані про місто і роль в економіко-географічному, транспортно- географічному районі:

- господарська оцінка природних умов міста (селища);

- історико-географічні особливості формування міста;

- історичний розвиток населення;

- сучасні функції міста;

- зовнішній облік міста та його благоустрій;
- перспективи розвитку міста.

5.2. Заняття та екскурсії під час практики

- екскурсія на підприємство м. Мелітополя;
- екскурсія до ПРП Приазовський;
- екскурсія на сільсько-господарське підприємство;
- екскурсія на Вітрову електростанцію (ОТЕК) або атомну (Енергодар).

Промислово-транспортний вузол

1. Характеристика вузла, його меж, особливостей сучасного географічного положення.

2. Фактори утворення та розвитку вузла:

- вплив економіко-географічного положення на виникнення та розвиток;
- паливно-енергетичні й сировинні ресурси та їх особливості;
- трудові ресурси та їх особливості.

3. Характеристика територіально-виробничого комплексу вузла:

- основні виробничі й невиробничі функції;
- склад, структура виробничого комплексу;
- спеціалізація, обслуговуючі й додаткові галузі та окремі виробництва;
- територія, для якої вузол є центром економічного тяжіння та концентрації в обробних та кінцевих стадіях виробництва;
- Участь промислово-транспортного вузла у територіальному розподілі праці економічного району, країни;
- характеристика енерго-виробничих циклів або їх частин у складі комплексу, вузла за такою формою:

Назва енерго-виробничого циклу	Галузі видобувної промисловості		Основні виробництва	Галузі, які виникли на основі		Додаткові галузі
	Видобуток	Первинна переробка		Основні	Відходи	
				Основні продукції	Відходи	

4. Основні проблеми та перспективи розвитку промислово-транспортного вузла.

Промислове підприємство

1. Географічне положення. Назва населеного пункту та розташування підприємства на його території; транспортні магістралі, відстань до них від підприємства. Стисла характеристика навколишнього середовища. Картосхема місця розташування підприємства.

2. Історико-географічні особливості розвитку. Час та причини (економічні, соціальні, природні та ін.) виникнення підприємства в даному місці. Роль підприємства у господарстві міста, району, області, держави. Зміни її за роки існування підприємства.

3. Кадри підприємства. Чисельність робітників, статева та вікова структура, професійний та освітній рівень. Джерела надходження робітників та спеціалістів. Зайнятість робітників та службовців.

Соціальна сфера підприємства (об'єкти культури, охорони здоров'я, відпочину, дитячі дошкільні заклади тощо), матеріальне заохочення робітників і службовців.

4. Виробнича характеристика підприємства. Структура підприємства (заводи, цехи, інші підрозділи). Схема виробничої структури підприємства.

Впровадження нової техніки та технології у виробництво. Рівень механізації та електрифікації виробничих процесів. Рівень автоматизації й комп'ютеризації виробничих процесів.

5. Товарна продукція підприємства. Асортимент продукції, яку випускають. Динаміка випуску продукції за десять-п'ятнадцять років. Собівартість продукції.

6. Економіко-географічна характеристика зв'язків. Джерела надходження на підприємство сировини, напівфабрикатів та інших необхідних для виробництва матеріалів. Співвідношення використання місцевої сировини і тієї, яку привозять, напівфабрикатів і інших матеріалів. Джерела та шляхи надходження на підприємство палива, електроенергії, води.

Перелік товарних станцій, складів, обслуговуючих підприємств. Райони збуту напівфабрикатів та готової продукції. Наявність власного транспорту на підприємстві. Види транспорту та пункти відправки готової продукції.

Участь підприємства у зв'язках по лінії міжнародної інтеграції та кооперації. Картосхема економічних зв'язків підприємства.

7. Проблеми та перспективи розвитку підприємства в умовах розвитку економічних реформ та переходу до ринкових відносин.

Сільськогосподарське підприємство

1. Назва сільськогосподарського підприємства. Час його заснування та зміни в його складі.

2. Географічне положення стосовно до міст, промислових центрів, транспортної мережі, сусідніх сільськогосподарських підприємств. Природна зона, в якій знаходиться сільськогосподарське підприємство.

3. Економічна оцінка природних умов, вплив рельєфу та геологічної будови території на якісну оцінку земель; оцінка клімату з погляду сільськогосподарського виробництва; можливості господарського використання річок, озер, ставків, підземних вод тощо; рослинні ресурси, їх стан та господарське використання; оцінка грантів. Висновки про вплив природних умов на спеціалізацію господарства.

4. Загальна чисельність населення сільськогосподарського підприємства. Статева та вікова структура, професійний рівень трудових ресурсів. їх використання у господарстві. Розподіл трудових витрат за місяцями.

5. Розселення робітників господарства: села, центральна садиба, польовий стан та ін. Назва населеного пункту, чисельність населення, відстань до центральної садиби, робітники яких галузей тут проживають.

6. Загальні дані про технічний парк господарства. Кількість тракторів, автотранспорту, рівень їх використання у господарстві. Джерела постачання електроенергії, паливних ресурсів, сільськогосподарський інвентар.

7. Характеристика рослинництва. Площа земель, зайнятих зерновими, технічними, овочевими культурами. Основні культури, їх врожайність, час сівби та збирання, використання добрив. Валова продукція рослинництва. Динаміка за десять-п'ятнадцять років, собівартість та рентабельність.

8. Характеристика рослинництва. Загальна кількість худоби, динаміка поголів'я за десять-п'ятнадцять років. Кількість голів різної худоби на 100 га сільськогосподарських земель. Кормова база тваринництва. Тваринницькі будівлі, їх віддаленість від населених пунктів. Рівень механізації й автоматизації процесів. Робота щодо поліпшення продуктивності тварин. Показники надоїв (кг) на I голову худоби за рік; настригу вовни (кг) з 1 вівці; виробництва молока, м'яса на 100 га сільськогосподарських угідь. Вартість валової продукції тваринництва за видами продукції. Собівартість продукції тваринництва.

9. Економічні зв'язки сільськогосподарського підприємства. Пункти приймання рослинницької та тваринницької продукції. Наявність переробної промисловості, сільськогосподарської сировини. Центри постачання продукції, картосхема економічних зв'язків.

10. Проблеми та перспективи розвитку сільськогосподарського

підприємства. Перехід до нових форм господарювання та власності.

Електростанція

1. Географічне положення. Тип електростанції - теплова, атомна, гідроелектростанція, вітрова та ін. Техніко-економічні та природні причини спорудження електростанції в даному місці. Оцінка місце розташування електростанції - у населеному пункті або поза ним, по відношенню до житлових кварталів, транспортної мережі, джерел палива, води та споживача. Вплив електростанції на розвиток і розміщення в певному районі промислових підприємств, транспорту та інших галузей господарства. Відстань передачі електроенергії. Картосхема місцезнаходження електростанції.

2. Склад електростанції: цехи, відділи, допоміжне господарство, споруди. Обладнання електростанції. Загальна потужність електростанції: річна, добова, вироблення електроенергії (для ТЕЦ пару). Річний, добовий режим роботи.

Джерела палива й води. Кількість палива й води (пару), витрачених вироблення 1 кВт. години електроенергії. Кількість електроенергії (пару), витрачених на власні потреби, розміри втрати. Чисельність та склад персоналу електростанції. Зв'язок з іншими електростанціями у загальній мережі енергопостачання.

3. Проблеми й перспективи розвитку електростанції.

5.3. Навчально-методична література

1. Алаев Э.Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь. – М., 1983.

2. Барановській М.О. Розміщення продуктивних сил: Навчально-методичний посібник. – Ніжин: Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. 2004

3. Барановській М.О. Соціально-економічна географія України: Навчальний посібник. – Ніжин: Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. 2005.

4. Дорошенко Л.С. Демографія: Навч. посіб. Для студ. навч. закл. – К: МАУП, 2005. – 112 с.

5. Заставний Ф.Д. Географія України: У 2-х книгах – Львів: Світ, 1994. – 472 с. іл.

6. Лишиленко В.І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 325 с.

7. Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – Львів: “Магнолія 2006“, 2008. – С. 638

8. Мезенцев К.В. Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку. – К., 2005.

9. Олійник Я.Б., Шищенко П.Г., Степаненко А.В., Масляк П.О. Географія: Україна і світ. – 2-е вид., стер. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2008. – 456 с.

10. Економічні і соціальна географія України: Навчальний посібник. – Ніжин: Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2009. – 287 с.

6. Форми і методи контролю

Практика завершується отриманням балів, які враховуються при складанні іспиту. На практичних заняттях оцінюється діяльність студента по виконанню конкретних завдань що фіксується в зошитах. Підсумкова оцінка в балах за 100-бальною шкалою, виставляється в журнал.

Критерії оцінювання:

Діяльність студента на кожному практичному занятті оцінюється так:

- аналіз дидактичних матеріалів, документації, засобів навчання та ін. і обговорення в групі 1-5 балів;
- виконання практичних завдань 2 - 5 балів;
- оформлення зошита 1-5 балів.

Максимальна кількість балів -15

5 балів - студент демонструє вміння роботи аналіз нормативних документів, оцінювати їх відповідність часу, значущість, мету, Правильно, відповідно вимогам оформлює в зошиті відповіді на завдання з характеристики соціально-економічних комплексів регіону дослідження.

4 бали - студент виділяє суттєве, головне при аналізі функціонування економічної індустрії або зокрема, підприємства, проте відповіді і практичні дії не відрізняються оригінальністю, мають незначні помилки при визначенні мети, структури, потреби для фахівця в галузі сфери економіки. В оформленні зошита порушена логіка відповіді, є несуттєві помилки.

3 бали - завдання виконані не менш, ніж на 60% навчального матеріалу. В обговоренні теоретичних питань студент не може чітко визначити призначення і необхідність певного документа. В зошиті оформлено відповіді коротко і неповністю.

2 бали - завдання виконані менше, ніж на половину. Студент погано орієнтується у призначенні нормативних документів, що стосуються економічної сфери регіону.

1 бал- студент має уявлення про загальні поняття в галузі соціально-економічної сфери, але не може чітко визначити їхнє призначення, структуру. Відповіді в зошиті представлені не на всі завдання.

Виконання самостійної роботи з тем або окремих питань програми практики оцінюється 1-5 балами.

Виконане повністю індивідуальне завдання максимально оцінюється 10 балами, по 2 бали за кожне завдання. При відсутності відповіді на кожне із завдань бали не виставляються. Залік проводиться в усній формі.

6. Вимоги до звіту

Для звітування здобувачі вищої освіти готують звіт з навчальної практики, який містить виконання індивідуальних завдань і самостійної роботи, захищають та надають на кафедру.

Загальна кількість балів обраховується так:

Види діяльності	Бали
Практичні заняття за п'ять днів	1-75
Самостійна робота	1-10
Індивідуальне завдання	1-15
Загальна сума	1-100

7. Критерії оцінювання.

Навчальна практика входить до складу інтегрованої навчальної дисципліни, оцінюється за 100-бальною шкалою, а рейтинг здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни визначається як середнє арифметичне.

8. Підведення підсумків.